

Odnos človeka do velikih zveri

Human Attitude towards Large Predators

Alenka KORENJAK*, Miha ADAMIČ**

Izvleček

Korenjak, A., Adamič, M.: Odnos človeka do velikih zveri. *Gozdarski vestnik št. 3/1996*. V slovensščini s povzetkom v angleščini, cit. lit. 18.

Velike zveri spadajo med ogrožene in problematične živalske vrste. Njihov obstoj v Srednji Evropi je mogoče zagotoviti le z vsestransko učinkovitim varstvenim sistemom, ki obsega: neposredno varovanje vrst, varovanje njihovega naravnega habitata in oblikovanje ustreznega "političnega habitata". Na podlagi javnomnenjske raziskave smo ocenili odnos do velikih zveri pri petih najbolj prizadetih ciljnih skupinah v Avstriji in Sloveniji: obiskovalcih živalskega vrta, turistih, gozdarjih, lovcih in kmetih. Človekov odnos do velikih zveri je v veliki meri odvisen od kontinuitete sobivanja, ki v Sloveniji nikoli ni bila docela prekinjena, v Avstriji pa so velike zveri v 19. stoletju iztrebili. Zaradi razlik v naklonjenosti velikim zverem v Avstriji in Sloveniji so tudi možnosti njihovega varstva v obeh deželah različne.

Ključne besede: gozd, velike zveri.

Synopsis

Korenjak, A., Adamič, M.: Human Attitude towards Large Predators. *Gozdarski vestnik No. 3/1996*. In Slovene with a summary in English, lit. quot. 18.

Large predators belong to endangered and problematic animal species. In order to assure their existence in Central Europe effective protective system should be established. Direct protection of species, protection of their natural habitat and formation of suitable "political habitat" are three important components of the system. In the investigation, human attitude toward large predators, based on a public opinion survey, was evaluated. The poll focused on five most affected aim groups: zoo-visitors, tourists, foresters, hunters and farmers. Human attitude toward large predators largely depends on continuous co-existence of man and large predators which has been preserved in Slovenia, while in Austria large predators were exterminated in the 19th century. The differences in human attitudes toward large predators in Austria and Slovenia, which also condition various possibilities of their protection in both countries, were investigated.

Key words: forest, large predators.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Slovenija spada med redke srednje-evropske države, kjer živijo vsi trije predstavniki evropskih velikih zveri: rjavi medved (*Ursus arctos* L.), volk (*Canis lupus* L.) in ris (*Lynx lynx* L.). Kljub temu, da so le-ti uvrščeni v Rdeči seznam ogroženih sesalcev v Sloveniji (Kryštufek 1992) ter da so dragocen element narodne dediščine in biotske raznovrstnosti, pa ne smemo prezreti dejstev, ki praviloma ote-

žujejo napore za varstvo velikih zveri v kulturni krajini. Gledano z našimi današnjimi očmi spadajo namreč vse tri vrste v skupino **problematičnih živalskih vrst**. Izraz so oblikovali v Združenih državah Amerike in z njim nadomeščajo arhaično zveneči pojem *škodljive živali*. Le-ta je bil široko uveljavljen tudi v starejši slovenski literaturi (glej F. Erjavec: *Naše škodljive živali*, itn.) in lovski zakonodaji. Žal ga še vedno srečujemo v besednjaku kmetijskih strokovnjakov. To klasično pojmovanje je samo po sebi opozarjalo na nedvoumno škodljivost nekaterih živalskih vrst in je torej posredno spodbujalo k njihovem zatiranju. Kot problematične veljajo tiste vrste (Dorrance 1983), ki zaradi načina prehranjevanja ter drugih življenjskih značilnosti:

* A. K., dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, 1000 Ljubljana, Večna pot 2, SLO

** Prof. dr. M. A., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo, 1000 Ljubljana, Večna pot 83, SLO

- ljudem pomenijo tekmeča v izkoriščanju istih naravnih virov (ribe, divjad),
- nekaterim dejavnostim povzročajo pomembno ekonomsko škodo (živinoreja, posebno ovčereja),
- lokalno ovirajo ali celo onemogočajo doseganje ciljev nekaterih dejavnosti in
- so lahko človeku izjemoma tudi fizično nevarne (napadi na ljudi).

V skupino možnih problematičnih vrst lahko spadajo velike in srednjevelike zveri, veliki rastlinojedci, rbojedi ptiči, nekateri ptičji pevci itn. Z Zakonom o okolju v Sloveniji iz leta 1991 so prostoživeče živali in drugi naravni viri postali last države, ki v drugih zakonskih aktih in podzakonskih predpisih predpisuje ravni upravljanja s populacijami (population management levels). V Uredbi o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (Ur.l. RS 57/93) so našteje vrste, ki so zaradi svoje redkosti, ranljivosti ali (sicer nedoločene) ogroženosti trajno zavarovane. Vse tri vrste velikih zveri so v navedeni Uredbi uvrščene med trajno zaščitene vrste na celotnem ozemlju Slovenije. S tem je država prevzela tudi odgovornost, da bo posledice zaščite problematičnih živalskih vrst tudi primerno sanirala. Sodeč po naraščanju višine izplačane odškodnine, številu vsako leto izdanih dovoljenj za izredni odstrel problematičnih medvedov, ki napadajo živino, posebno ovce na pašnikih, ter protestnih peticijah lokalnih prebivalcev v Alpah, je bila Uredba o varstvu ogroženih vrst očitno pripravljena brez upoštevanja stališč lokalnih prebivalcev do varstva velikih zveri oziroma brez poprejšnje tovrstne javnomnenjske raziskave.

Razen v (praviloma premajhnih) rezervatih in drugih zavarovanih območjih, kjer je funkcija varstva živalskih vrst v vrhu hierarhijske funkcije, je v kulturni krajini le-ta vsaj posredno prizadeta z drugimi funkcijami oziroma drugimi človekovimi interesi v istem prostoru. Pri upravljanju s problematičnimi vrstami, ta pojem obsega tudi varstveno naravnost, moramo najprej določiti, kakšna naj bo najvišja, še sprejemljiva številčnost populacij problematičnih vrst (Dorrance 1983). Zaradi možnih spornih situacij je potrebno pri

določevanju prostorskih okvirov njihovega varstva ter usmerjanju njihove dinamike izhajati iz medsebojnega vplivanja znanj o biologiji vrst in politiki rabe prostora v okviru njihovih habitatov oziroma iz **biopolitične strategije upravljanja**. Pojemovno se okviri biopolitične strategije (Peek in sod. 1982) približujejo sodobnemu razumevanju razporeditve prostora, ki je določena kot razgibana namembnost površin glede intenzitete varstva in gojitve populacij prostoživečih živali (Adamič 1985).

Zaradi širjenja medsebojnih pritiskov vplivanj, ki v kulturni krajini učinkujejo na populacije prostoživečih živali, danes dolgoročnega uspešnega varstva le-teh ni več mogoče zasnovati samo na klasični dvo-smerni ravni: **živalska populacija - habitat**, pač pa je v njem potrebno upoštevati tudi tretjo raven - **človeka**. Slednje je še posebno pomembno pri oblikovanju varstvene strategije problematičnih živalskih vrst. Neupoštevanje odnosa tistih skupin lokalnih prebivalcev, ki so zaradi zakonskega varstva problematičnih živalskih vrst neposredno prizadete, lahko povsem izniči smisel varstvenih načrtov. Tisto kar enemu pomeni estetsko in naravovarstveno kakovost, lahko namreč drugemu povzroča škodo ali ga celo ogroža. Vse skupaj je povezano z različnimi načini preživljanja ter lokacijami prebivališč. Kljub geografski majhnosti Slovenije se načini preživljanja in s tem izpostavljenost škodi, ki jo lahko povzročajo problematične vrste, regionalno močno razlikujejo. Skozi okno mestnega stanovanja je lepota in veličastnost več deset kilometrov oddaljenega medveda ali volka pomensko povsem drugačna, kot ju vidi lastnik ovčje črede v osrednjem območju razširjenosti obeh plenilcev. Bath in Buchant (1989) ugotavljata, da z naraščajočo oddaljenostjo od območij razširjenosti volkov narašča pozitiven odnos (anketiranih) ljudi do te vrste. Podobne so tudi ugotovitve iz anketiranja različnih ciljnih skupin prebivalcev na Hrvaškem (Cicnjak, Huber 1996), na slednje pa opozarjajo tudi spremembe odnosa ljudi do varstva problematičnih vrst ob pogostejših spornih situacijah z rjavim medvedom v sosednji Avstriji (J.Rauer, ustno sporočilo 1995). Rjavi medved in ris iz

Slovenije namreč prodirata v Avstrijo ter Italijo in že živita v obmejnih pokrajinah. Problemi, ki se v Sloveniji pojavljajo v območjih tradicionalne razširjenosti velikih zveri, se tako širijo proti severu. Zaradi več kot stoletne odsotnosti obeh vrst zveri v Avstriji, se reakcije tamkajšnjih anketiranih prebivalcev, kot je razvidno iz pričujoče študije, značilno razlikujejo od mnenja enakih skupin v Sloveniji. Podobno so tudi ugotovljene razlike v odnosu do medvedov (Kellert 1996) in volkov (Tucker, Pletscher 1989) v različnih delih ZDA. Imamo torej opravka z različnimi problemi, ki se s časom spreminjajo, in z različnimi ciljnimi skupinami prebivalcev, kar je treba vsekakor upoštevati. Le dogovor prizadetih lokalnih skupin prebivalcev ter skupnosti lahko zagotovi uspeh varstvenih akcij, neupoštevanje njihovega mnenja pa ni razumno. Samo z prisilnimi ukrepi, ob neučinkovitih inšpekcijskih službah ter nedorečeni kaznovalni politiki, učinkovitih ukrepov varstva velikih zveri namreč ni mogoče dolgoročno uveljavljati. Burns (1986) na konkretnih problemih varstva severno-ameriškega grizlija opozarja, da varstva ogroženih živali iz skupine problematičnih vrst ne smemo zaostri do točke, kjer varstvena ideja naleti na zahteve družbe, posebno prizadetih lokalnih skupin. Zahteve po varstvu ljudskih vrst morajo izhajati tudi iz želje ljudi, da živali ohranimo, in ne smejo biti zgolj delo državnih uradnikov. Za oblikovanje t.i. političnega habitata oziroma vzpostavitve soglasja lokalnih prebivalcev z varstvom problematične vrste (Burns 1986) pa so potrebne obsežne in vnaprejšnje raziskave javnega mnenja in pravočasno upoštevanje le-tega v konkretnih odločitvah. Bath (ustno sporočilo, 1995) opozarja, da morajo biti javnomnenjske raziskave naravnane na trajno spremljavo odnosa ljudi do prstoživečih živali. Isti avtor poudarja, da je pri raziskavi odnosa ljudi do problematičnih vrst potrebno upoštevati vse ciljne skupine v območju in ne zgolj najglasnejših. Enako nevarno za pravilno orientacijo pri odločanju je namreč upoštevati zgolj zagovornike utopično-varstvenih načrtov, kot nasprotno skupine prizadetih in zato pogosto celo sovražno razpoloženih prebivalcev. Z javnomnenjskimi raziskavami

moramo začeti pravočasno, nikakor pa ne šele ob nastanku akutne sporne situacije, n.pr. ob napadu medveda na človeka, ob pojavih presežnega ubijanja živine na pašnikih itn.

Populacijsko-ekološko sicer zelo uspešna ponovna naselitev risa v Sloveniji leta 1973 na Kočevskem, je očiten primer akcije, ki je bila programirana brez upoštevanja javnega mnenja. Lokalni prebivalci ter lovci, oboji v konkretnem primeru prizadeti ciljni skupini, so za naselitev večinoma izvedeli šele iz časopisov, ko so bili risi že izpuščeni iz karantenske ograde. Čeprav majhna, vendar vplivna skupina ljudi si je v tistem obdobju prisvojila pravico odločanja o tako pomembni akciji, kot je naselitev (čeprav ponovna!) problematične živalske vrste. Pozitivne usklajenosti javnega mnenja niti pred naselitvijo in niti po njej ni bilo. Vse skupaj je bilo očitno prepuščeno času oziroma postopni (malo verjetni!) samousklajenosti ciljnih skupin. Zato ni nič čudnega, da ta vrsta v Sloveniji še danes, dobrih 20 let po naselitvi nima dejanskega statusa. Ni ne popolnoma zaščitena, niti lovna vrsta. Odstrel nekaj živali, ki jih vsako leto s posebno odločbo dovoli Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ima dejansko le funkcijo kosti za tolažbo nenaklonjenega dela lovcev. Legalna izločitev tako majhnega števila živali namreč ne more resneje vplivati na populacijsko dinamiko vrste, in vendar Slovenijo izpostavlja na zatožni oder kot edino državo, ki dovoljuje odstrel ponovno naseljenega velikega plenilca. Da ljudje o risu vedo bore malo, je razvidno tudi iz ugotovitev pričujoče študije, ki je obenem tudi prvi resnejši poskus ovrednotenja odnosa ljudi do te vrste.

Ne smemo se zanašati, da se bodo prizadete skupine počasi sprijaznile s posledicami odločitev, ki so nastale zunaj njihovega okolja in pri katerih niso mogle soddločati. Neupoštevanje javnega mnenja oziroma realnega stanja praviloma vodi do uveljavljanja nelegitimnega samozaščitnega „modela“, ki ga ameriške službe za varstvo (tudi problematičnih) živalskih vrst poznajo kot Princip 3S: S(hot) - S(hovel) - S(hut up) oziroma „ustreli, zakopij in molči“. Ta način se pogosto, kljub visokim

kaznim, uporabijo ameriški farmarji, ki jim država ne priznava pravice do povračila škode zaradi zaščitene živalske vrste (M. Vaughan, ustno sporočilo 1995). O tovrstni, sicer nepreverjeni (samo)zaščiti proti risu je slišati tudi v Sloveniji, kar ne preseneča.

Craven in sod. (1992) ugotavljajo, da je toleranca do škode, ki jo povzročajo problematične živalske vrste povezana z:

- vrsto, obsegom in ostrino škode,
- sposobnostjo prizadetih, da prenesejo ekonomske posledice škode,
- tehničnimi in materialnimi možnostmi legalne (samo)zaščite pred problematičnimi živalskimi vrstami,
- poznavanjem populacijskih trendov problematične vrste ter
- osebnimi nagnjenji do divjih živali, posebno do konkretno vpletene vrste ali skupine.

Vsaj (zadnja) dva dejavnika tolerance prizadetih ljudi do škode sta povezana s poznavanjem nekaterih pomembnih dejstev o problematičnih vrstah. Slednje pa pomeni, da je mogoče na javno mnenje vplivati oziroma je možno le-tega uravnati. Kako velik je razkorak med prevladujočim mnenjem prebivalcev ter realnostjo, pa je mogoče oceniti le z javnomnenjskimi raziskavami. Duda (1992) ugotavlja, da „včerašnja taktika ni najbolj primerna za razreševanje današnjih problemov varstva problematičnih vrst“. Isti avtor zato opozarja, da vključevanje javnomnenjskih raziskav v načrte upravljanja z divjadjo in ribami ter drugimi obnovljivimi naravnimi viri ni več nepotrebno razkošje, temveč nuja.

Spreminjanje pomenskega razvrščanja prostoživečih živali od „družbene lastnine posebnega pomena, ki je zaupana v upravljanje lovcev“ do naravnega vira v državni lasti oziroma v lasti vseh državljanov, je pomembno dejstvo, ki se ga klasične interesne skupine „porabnikov“ v Sloveniji (lovci, kmetje, gozdarji) še ne zavedajo. Slednje pa prav kliče po nujnosti javnomnenjskih raziskav in sistematičnega dogovarjanja s ciljnim skupinami prebivalcev, ki pa morajo tudi sprejeti del soodgovornosti za uspešno dolgoročno varstvo prostoživečih živali.

Novejši načrti ponovne naselitve velikih zveri v Evropi in Severni Ameriki ter akcije za zavarovanje v preteklosti preganjanih živalskih vrst, vključujejo v svojih programih tudi raziskavo javnega mnenja. V pripravljalnih raziskavah za ponovno naselitev v preteklosti iztrebljenega volka v Yellowstoneški narodni park v zvezni državi Wyoming v ZDA, le-te so vključevale tudi proučevanje javnega mnenja, so ugotovili visok odstotek strinjanja obiskovalcev ter lokalnih interesnih skupin z napovedano akcijo (McNaught 1987, Bath, Buchanan 1989). Tudi na sosednjem Hrvaškem so v okviru akcije za zaščito volka začeli s široko zastavljenim programom raziskav javnega mnenja o tej živalski vrsti in s pozitivnim uravnavanjem mnenja javnosti. Huber in sod. (1994) so opravili obsežno javnomnenjsko raziskavo o volku, priredili so razstavo, z okroglo mizo o volku, izdali plakat ter organizirali številna predavanja in pogovore s ciljnim skupinami, pomembnimi za nadaljno usodo volka v različnih delih Hrvaške. Tudi v Sloveniji se po zaslugi nevladnih organizacij stanje počasi premika. Razstava „Volk ne ogroža, volk je ogrožen“, ki jo je skupaj z izdajo posebnega zbornika in odmevnim predavanjem v Kočevju decembra 1995 priredilo Društvo Kočevski naravni park, je pomemben korak k oblikovanju političnega habitata te vrste oziroma boljšega razumevanja vloge in položaja velikih zveri ter večje naklonjenosti do te živalske skupine. K temu želimo prispevati tudi s pričujočo študijo.

2 METODE DELA

2 WORK METHOD

2.1 Metoda proučevanja – anketa

2.1 Investigation method - a poll

Zaradi obsega in stroškov javnomnenjske raziskave smo se odločili za metodo anketiranja, ki je časovno, stroškovno in izvedbeno najugodnejša. Anonimnost, ki jo je s to metodo mogoče zagotoviti, pa povečuje verjetnost, da bo vprašani odgovarjal v skladu s svojimi dejanskimi mnenji, stališči in občutki do velikih zveri in ne bo zavestno potvarjal informacij.

2.2 Izbira ciljnih skupin

2.2 Selection of target groups

Problematika prostoživečih velikih zveri najbolj prizadene tiste interesne skupine, ki strokovno posegajo v populacije divjadi in njen življenjski prostor, ki živijo in delajo v naravi, ki so od nje neposredno materialno odvisne, in tiste, ki se zanjo tako ali drugače posebno zanimajo. Zato smo se odločili za pet ciljnih skupin: obiskovalce živalskega vrta, turiste, gozdarje, lovce in kmete.

Tudi delovna skupina „Rjavi medved“ V. komisije (za kmetijstvo in gozdarstvo) Alpe-Jadran (1992) v svojih smernicah priporoča delo s temi ciljnimi skupinami:

„V vseh deželah delovne skupnosti Alpe-Jadrana je treba s strokovno izvedenim javnim obveščanjem vzbuditi interes za zaščito medvedov in razumevanje za posamezne ukrepe. To javno obveščanje mora upoštevati pomembne ciljne skupine, kot so npr. kmetje, gozdarji, turisti in lovci.“

2.3 Določitev velikosti vzorca

2.3 Determining of sample's size

Holm (1975) priporoča velikost vzorca za posamezno ciljno skupino $n = 100$, ki smo jo izračunali po obrazcu:

$$n = (t^2 \cdot q \cdot (1-q)^2) / e^2$$

n velikost vzorca
sample size

t tabelarična vrednost pri dani verjetnosti

table value at a given probability

q verjetnost izbire določenega odgovora iz množice odgovorov, ki je največja, če sta odgovora samo dva

selection probability of a certain answer from a number of answers, the former being the highest on condition there are only two answers

e dopustna napaka
random error

Ker smo v vsaki državi anketirali pet ciljnih skupin, je to pomenilo 500 anket v Avstriji in 500 v Sloveniji, skupaj torej 1000 anket.

2.4 Komponente človekovega odnosa do velikih zveri

2.4 The components of human attitudes toward large predators

Glede na zaznavo živali opisuje Kellert (1993) tri komponente človekovega mišljenja in občutja: afektivno, kognitivno in evaluativno. Afektivna komponenta se nanaša na čustveni aspekt človekovega odnosa do živali, kognitivna na njihovo poznavanje in objektivno razumevanje, evaluativna pa na prepričanje in vrednotenje, povezano z njimi. Anketni vprašalnik smo oblikovali tako, da smo z vprašanji zajeli vse tri omenjene komponente.

2.5 Pilotska raziskava

2.5 Pilot research

Da bi odkrili morebitne nejasnosti in pomanjkljivosti anketnega vprašalnika in ocenili povprečno potreben čas za izpolnjevanje, smo februarja 1995 na vzorcu šestnajstih spodnjeavstrijskih lovcev izvedli pilotsko raziskavo. Vprašani so za izpolnitev vprašalnika potrebovali pet do dvanajst minut, kar je bilo v skladu s pričakovanji. Analiza je pokazala potrebo po natančnejši razlagi petih vprašanj in po spremembi vrstnega reda vprašanj.

2.6 Izvedba anketiranja

2.6 Poll implementation

Zaradi materialno in časovno omejenih možnosti popolnoma naključna izbira vzorca ni bila mogoča. Zato smo anketiranje izvedli ob priložnostih in na krajih, kjer smo pričakovali večje koncentracije predstavnikov izbranih ciljnih skupin s področij, kjer se pojavljajo velike zveri. Vprašani so anketni vprašalnik izpolnili samostojno.

Obiskovalce živalskih vrtov smo anketirali marca 1995 v shönbrunnskem in junija 1995 v ljubljanskem živalskem vrtu. Avstrijske turiste smo anketirali v primestnih gozdovih Dunaja v aprilu 1995, slovenske pa v Trenti, Kranjski gori, primestnih gozdovih Novega mesta, pri bolnici Franji, na

Sv. Ani nad Ribnico in na Kurešočku v juniju in juliju 1995. Avstrijski lovci so anketni vprašalnik izpolnjevali ob ogledih trofej marca in aprila 1995 v krajih: Mürrzschlag, Knitelfeld in Murau ter na strokovnem srečanju v Osojah, v Sloveniji pa smo vprašalnik razdelili lovskim družinam Logatec, Rakitna, Trnovo, Prestranek, Ilirska Bistrica, Slavnik in Tabor. Anketiranje avstrijskih kmetov smo izvedli v marcu in aprilu 1995 ob izpopolnjevanju v izobraževalnem centru v Osojah, na letnem zboru spodnjeavstrijske pašne skupnosti in v okolici Mariazella, v Sloveniji pa na Blokah, v okolici Raven na Koroškem, Knežaka, Kranjske gore, na področju Krima, v Beli Krajini in v okolici Sežane v času od maja do avgusta 1995. Avstrijske gozdarje smo anketirali marca 1995 na letnem srečanju koroških gozdarjev v izobraževalnem centru v Osojah in na seminarju za spodnjeavstrijske gozdarje na Dunaju, slovenske pa v času predavanj za študente višješolskega študija gozdarstva ob delu v študijskem letu 1994/95 in na sežanski območni enoti ZGS.

2.7 Metoda obdelave podatkov

2.7 A data processing method

Po opravljenem terenskem delu smo vse vprašalnike šifrirali. Bazo podatkov smo oblikovali v programu dBASE, statistično obdelavo pa naredili s pomočjo statističnega paketa SPSS. Pri vseh vprašanih smo napravili frekvenčno analizo in s χ^2 testom preverjali značilnost razlik med

istovrstnimi ciljnim skupinami v Avstriji in Sloveniji.

3 IZSLEDKI RAZISKAVE

3 RESEARCH RESULTS

3.1 Opis vzorca

3.1 Sample description

V ciljnih skupinah obiskovalci živalskega vrta in turisti gre za majhno razhajanje v številu anketiranih moških oziroma žensk. Visoko zastopan delež moških med gozdarji in lovci je mogoče pojasniti z dejstvom, da sta gozdarstvo (zlasti operativno) in lovstvo dejavnosti, za kateri se odločajo predvsem moški. Avstrijske kmetice so zastopane s skromnim deležem, ker se izobraževalnih in strokovnih prireditelj, kjer smo izvedli anketiranje, praviloma udeležuje gospodar. V Sloveniji smo za mnenje povprašali tako gospodarja kot gospodinjico. Ker so nekatere izmed njih sodelovanje odklonile ali pa menile, da se povsem strinjajo z možem, je tudi delež slovenskih kmetic v vzorcu relativno nizek.

3.2 Analiza odgovorov

3.2 Answers' analysis

Z izjemo slovenskih lovcev in kmetov, ki dobijo večino informacij o velikih zvereh iz knjig in strokovne literature, je pri vseh ciljnih skupinah na prvem mestu televizija, kar kaže na pomen raznih dokumentarnih

Preglednica 1: Spolna struktura anketirancev

Table 1: The structure of the persons inquired as to sex

DRŽAVA <i>Country</i>	AVSTRIJA			SLOVENIJA		
	Delež / Share (%)			Delež / Share (%)		
CILJNA SKUPINA <i>Target group</i>	ženske <i>women</i>	moški <i>men</i>	skupaj <i>total</i>	ženske <i>women</i>	moški <i>men</i>	skupaj <i>total</i>
OŽV / Zoo visitors	54	46	100	53	47	100
Turisti / Tourists	56	44	100	45	55	100
Gozdarji / Foresters	8	92	100	5	95	100
Lovci / Hunters	2	98	100	1	99	100
Kmetje / Farmers	3	97	100	32	68	100

Preglednica 2: Starostna struktura anketirancev
Table 2: The structure of the persons inquired as to the age

DRŽAVA	AVSTRIJA			SLOVENIJA		
Country	delež / share (%)			delež / share (%)		
CILJNA SKUPINA	povprečna starost	standardni odklon	razpon (let)	povprečna starost	standardni odklon	razpon (let)
Target group	Average age	Standard deviation	Range (of years)	Average age	Standard deviation	Range (of years)
OŽV / Zoo visitors	33,68	14,17	10-90	31,20	10,42	10-60
Turisti / Tourists	44,82	17,82	14-87	37,67	16,49	10-80
Gozdarji / Foresters	41,35	12,78	21-72	33,12	7,09	22-72
Lovci / Hunters	37,62	11,52	22-69	45,73	14,39	18-73
Kmetje / Farmers	43,23	17,23	16-72	37,99	13,99	14-73

Preglednica 3: Struktura anketirancev po izobrazbi
Table 3: The structure of the persons inquired as to education

DRŽAVA	AVSTRIJA				SLOVENIJA			
Country	delež / share (%)				delež / share (%)			
CILJNA SKUPINA	osnovna izobrazba	srednja izobrazba	visoka izobrazba	skupaj	osnovna izobrazba	srednja izobrazba	visoka izobrazba	skupaj
Target group	Elementary school	Secondary school	University graduates	Total	Elementary school	Secondary school	University graduates	Total
OŽV / Zoo visitors	35	45	20	100	7	62	31	100
Turisti / Tourists	39	35	26	100	12	46	42	100
Gozdarji / Foresters	21	46	33	100	2	87	11	100
Lovci / Hunters	62	26	12	100	27	60	13	100
Kmetje / Farmers	79	20	1	100	35	54	11	100

Preglednica 4: Delež kmetov in lovcev po posameznih ciljnih skupinah
Table 4: The share of farmers and hunters by individual target groups

DRŽAVA	AVSTRIJA		SLOVENIJA	
Country	delež / share (%)		delež / share (%)	
CILJNA SKUPINA	delež kmetov	delež lovcev	delež kmetov	delež lovcev
Target group	Farmers' share	Hunters' share	Farmers' share	Hunters' share
OŽV / Zoo visitors	4	1	10	5
Turisti / Tourists	7	4	3	8
Gozdarji / Foresters	6	85	27	31
Lovci / Hunters	48	100	39	100
Kmetje / Farmers	100	40	100	16

oddaj, s katerimi je mogoče na poljuden način osveščati predvsem širšo javnost.

Po pričakovanih zavzema strokovna literatura relativno pogost informacijski vir pri ciljnih skupinah lovcev in gozdarjev. Preseneča pa nizek odstotek, s katerim so v odgovorih zastopane praviljice, saj so pri enem izmed vprašanj namreč vsi anketiranci zatrtili, da poznajo praviljico o Rdeči Kapiči.

Nekaj primerov vprašanih je dopolnilo izbor odgovorov z možnostmi: živalski vrt, potovanja in lastno zanimanje.

Obiskovalci živalskega vrta predstavljajo tisti del populacije, ki se neposredno ne sooča z gospodarskimi škodami, ki jih povzročajo velike zveri. Njihov odnos do živali je pogosto čustveno obarvan in idealiziran. Zato ne preseneča dejstvo, da je tako v Avstriji kot v Sloveniji pri tej ciljni skupini prevladala odločitev za odgovor „zelo pomembno“. Na enako vprašanje so se podobno odzvali tudi obiskovalci nemških, švedskih in čeških živalskih vrtov (Reif 1990).

Tudi med avstrijskimi in slovenskimi turisti test ni pokazal statistično značilnih razlik, čeprav je največ slovenskih turistov ocenilo, da je zanje navzočnost prstoživečih velikih zveri „pomembna“, večina avstrijskih turistov pa se je odločila za srednjo možnost, torej za odgovor „deloma pomembno“.

Preglednica 5: Informacijski viri o velikih zvereh
Table 5: Information sources on large predators

DRŽAVA	AVSTRIJA					
Country	delež / share (%)					
CILJNA SKUPINA Target group	tv TV	knjige Books	šola School	pravljice Fairy tales	strokovna literatura Technical literature	drugo Others
OŽV / Zoo visitors	83	66	64	11	31	8
Turisti / Tourists	87	55	47	26	23	18
Gozdarji / Foresters	79	61	56	17	70	15
Lovci / Hunters	77	68	44	13	60	16
Kmetje / Farmers	78	30	30	14	30	14
DRŽAVA	SLOVENIJA					
Country	delež / share (%)					
CILJNA SKUPINA Target group	tv TV	knjige Books	šola School	pravljice Fairy tales	strokovna literatura Technical literature	drugo Others
OŽV / Zoo visitors	87	76	68	30	30	15
Turisti / Tourists	83	66	65	31	34	19
Gozdarji / Foresters	80	81	77	22	65	23
Lovci / Hunters	53	81	41	9	76	21
Kmetje / Farmers	68	81	65	28	27	13

OŽV-obiskovalci živalskega vrta

Preglednica 6: Pomen navzočnosti velikih zveri v deželi anketiranca
Table 6: The significance of the presence of large predators in the country of an inquired person

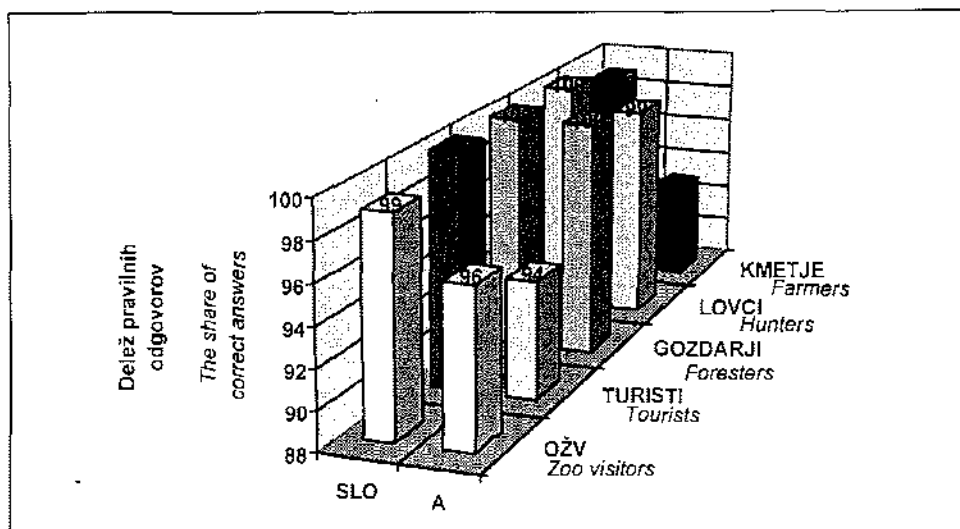
Pomen Significance	Zelo pomembno Very important		Pomembno Important		Deloma pomembno Fairly important		Malo pomembno Little important		Nepomembno Unimportant	
	A	SLO	A	SLO	A	SLO	A	SLO	A	SLO
OŽV / Zoo visitors	32	31	19	33	30	25	10	6	9	5
Turisti / Tourists	28	22	20	39	30	24	13	11	9	4
Gozdarji / Foresters	23	38	20	33	38	23	15	5	4	1
Lovci / Hunters	14	54	14	32	33	9	25	3	13	2
Kmetje / Farmers	6	9	10	33	32	24	19	22	33	12

Gozdarji, lovci in kmetje spadajo v tisti del populacije, ki ga problematika velikih zveri neposredno prizadene, bodisi zaradi strokovnega poseganja v populacije divjadi in njen življenjski prostor, možnosti srečanja v gozdu, konkuriranja pri plenjenju divjadi ali zaradi materialnih škod, ki jih povzročajo velike zveri. Statistično značilne razlike med Avstrijo in Slovenijo, ki jih je pri teh ciljnih skupinah pokazal χ^2 test, je možno pojasniti s prekinjenim sožitjem človeka in velikih zveri v Avstriji in z njihovo stalno navzočnostjo v Sloveniji. Zato so omenjene slovenske ciljne skupine velikim zverem praviloma bolj naklonjene kot avstrijske.

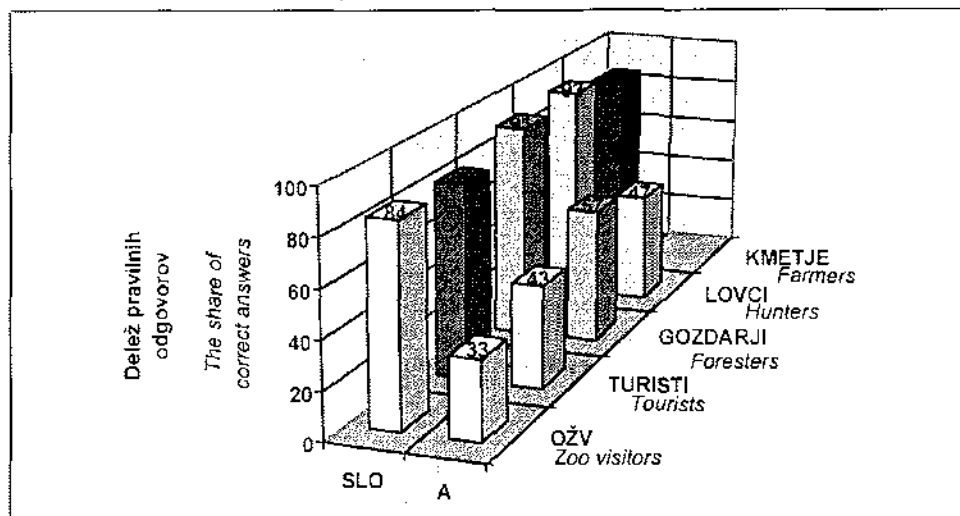
Iz grafične ponazoritve poznavanja navzočnosti velikih zveri v Avstriji oziroma Sloveniji je razvidno, da je vseh pet ciljnih skupin najbolj seznanjenih z navzočnostjo medveda, najslabše pa z navzočnostjo volka. Na vprašanje o navzočnosti volka je namreč več kot polovica vseh avstrijskih anketirancev (z izjemo gozdarjev) odgovorila napačno (z „da“) ali z „ne vem“, kar je zlasti presenetljivo za avstrijske lovce.

V Sloveniji so po deležu pravih odgovorov o navzočnosti volka izstopali lovci in gozdarji, kar je v skladu s pričakovanji, z odgovoroma „ne“ in „ne vem“ pa sta

Graf 1: Delež pravilnih odgovorov o navzočnosti medveda v Avstriji in Sloveniji
 Graph 1: The share of correct answers as to the presence of the bear in Austria and Slovenia

Graf 2: Delež pravilnih odgovorov o navzočnosti volka v Avstriji in Sloveniji
 Graph 2: The share of correct answers as to the presence of the wolf in Austria and Slovenia

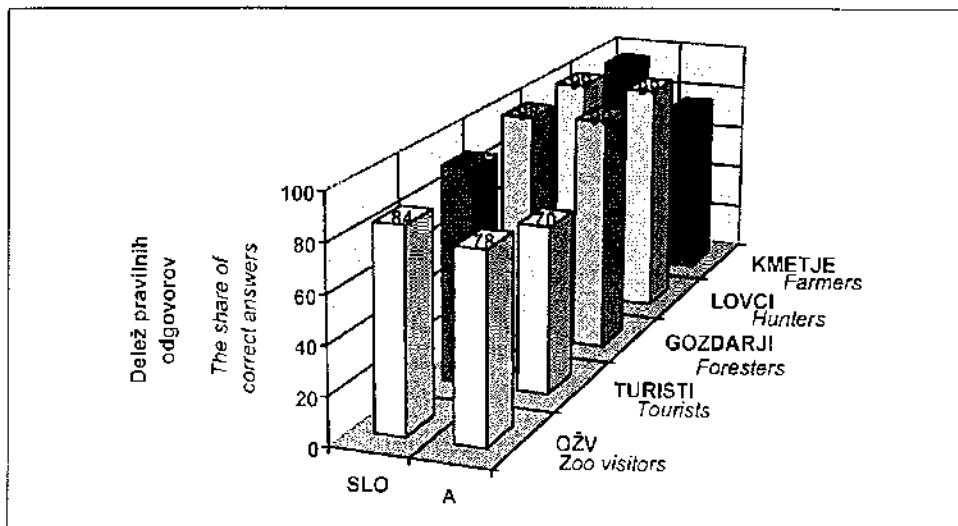
prednjačili ciljni skupini obiskovalcev živalskega vrta in turistov.

Glede navzočnosti risa so tako avstrijski kot slovenski gozdarji in lovci pokazali najboljšo informiranost. Pri preostalih treh ciljnih skupinah pa lahko opazimo, da so z

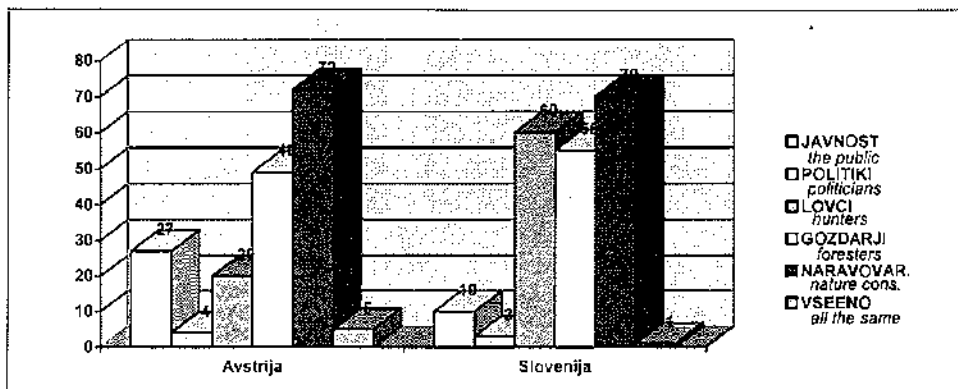
navzočnostjo risa bolje seznanjene v Sloveniji, kot v Avstriji.

Razveseljuje dejstvo, da odgovor „mi je vseeno“ pri nobeni ciljni skupini ne preseže 5%, v Sloveniji pa je (z izjemo ciljne skupine kmetov - 4%) tako rekoč zanemarljiv.

Graf 3: Delež pravih odgovorov o navzočnosti risa v Avstriji in Sloveniji
 Graph 3: The share of correct answers as to the presence of lynx in Austria and Slovenia

Graf 4: Mnenje obiskovalcev živalskega vrta o zaupanju pristojnosti odločanja o velikih zvereh
 Graph 4: The opinion of zoo visitors on decision-making competence as to large predators

Najmanj zaupanja o odločanju glede velikih zveri so v obeh državah izkazali politikom.

Naravovarstvenikom bi reševanje tovrstne problematike zaupali predvsem obiskovalci živalskega vrta in turisti, zelo malo zaupanja pa bi poželi med avstrijskimi kmeti, kar je verjetno posledica slabega sodelovanja z naravovarstveno organizacijo WWF ob ponovni naselitvi medveda v Avstriji.

Večina vprašanih lovcev verjame v last-

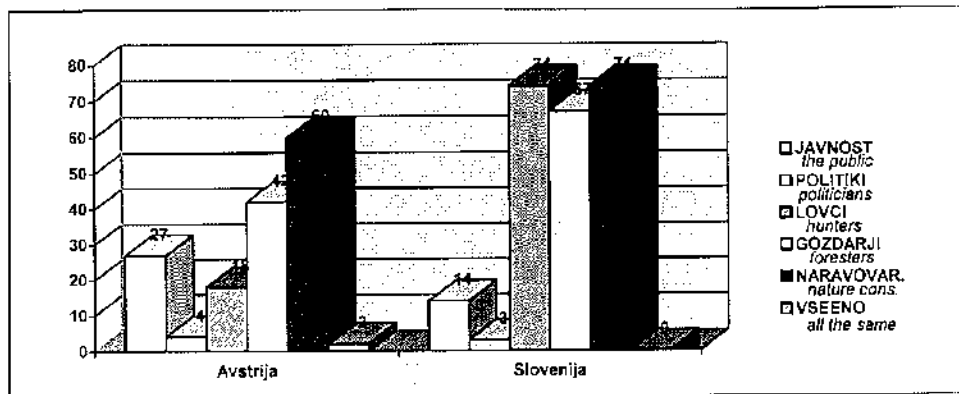
ne strokovne sposobnosti glede odločanja o velikih zvereh, kar je še močnejše izraženo pri slovenskih lovcih. Enako velja tudi za slovenske gozdarje, medtem ko so si avstrijski gozdarji to pravico pripravljene deliti z lovci in javnostjo.

Po mnenju kmetov so za odločanje o velikih zvereh najprimernejši lovci, v Avstriji pa so nekateri kmetje menili, da bi odločitve morali prepustiti kar njim samim.

Odgovor na to vprašanje kaže ravno zrcalno sliko skrajnih mnenj v Avstriji in

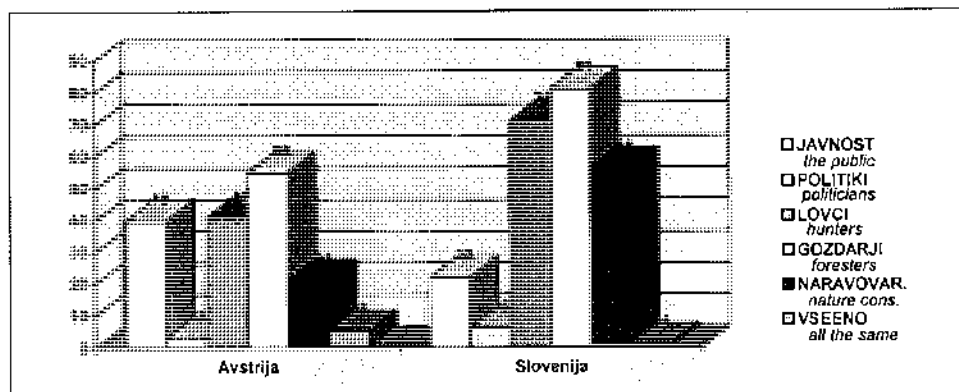
Graf 5: Mnenje turistov o zaupanju pristojnosti odločanja o velikih zvereh

Graph 5: The opinion of tourists on decision-making competence as to large predators

Graf 6: Mnenje gozdarjev o zaupanju pristojnosti odločanja o velikih zvereh

Graph 6: The opinion of foresters on decision-making competence as to large predators

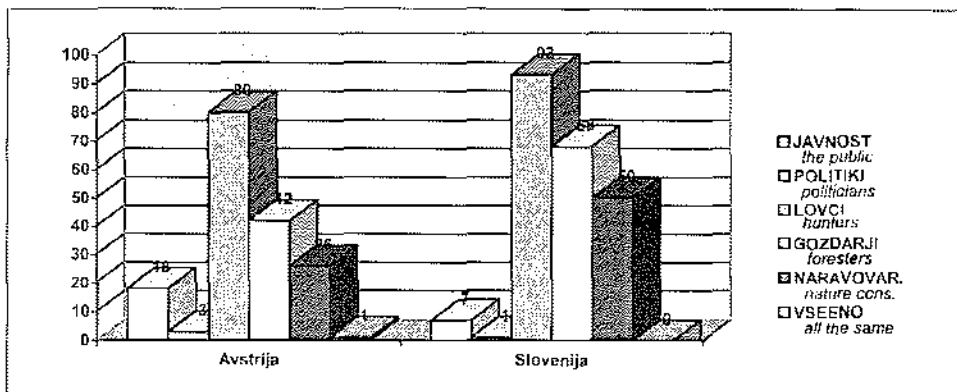
Sloveniji. Medtem ko so avstrijske gozdove kot ustrezen življenjski prostor ocenili večinoma obiskovalci živalskega vrta, ki so jim sledili gozdarji, kmetje pa so v visokem odstotku menili, da Avstrija nima dovolj ustreznega življenjskega prostora za velike zveri, so v Sloveniji ravno kmetje z visokim deležem ocenili slovenske gozdove kot ustrezen življenjski prostor za velike zveri, obiskovalci živalskega vrta pa so bili pogostejše mnenja, da v Sloveniji ni dovolj ohranjenega življenjskega prostora zanje.

Ker se življenjska prostora glede primernosti za velike zveri v Avstriji (manjši, fragmentirani habitati, veliko smrekovih monokultur) in Sloveniji (primer kočevsko-

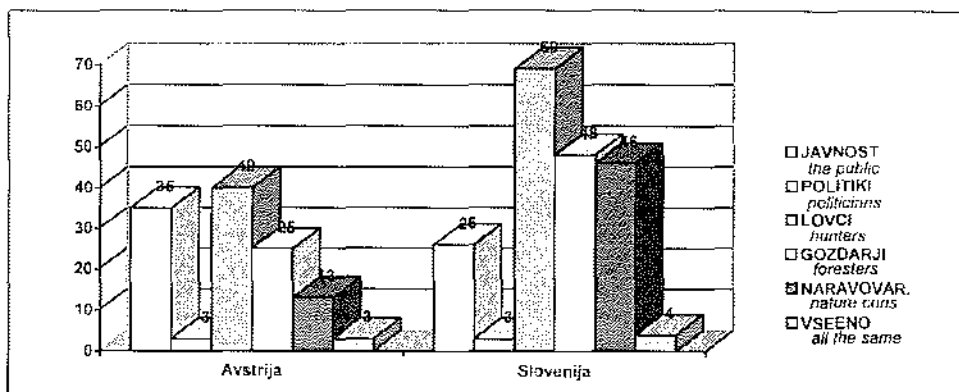
notranjskega redko poseljenega gozdnega masiva) dejansko razlikujeta, odgovori ne presenečajo.

Avstrijskim kmetom so bile škode, ki jih povzročajo medved do nedavnega tuje. Ko so se po ponovni naselitvi medveda pojavile, pri odplačevanju odškodnin pa se je zataknilo, so svojo materialno oškodovanost povezali z neustreznostjo življenjskega prostora za velike zveri. Slovenski kmetje, ki jih dejstvo, da navzočnost velikih zveri na stiku kulture in gozdne krajine lahko prinese občasne materialne škode, ne preseneča, si tega ne razlagajo kot neustreznost življenjskega prostora, ampak poskušajo problem rešiti predvsem z zahtevami po odškodninah.

Graf 7: Mnenje lovcev o zaupanju pristojnosti odločanja o velikih zvereh
 Graph 7: The opinion of hunters on decision-making competence as to large predators

Graf 8: Mnenje kmetov o zaupanju pristojnosti odločanja o velikih zvereh
 Graph 8: The opinion of farmers on decision-making competence as to large predators

Obe ciljni skupini, ki strokovno posegata v populacije divjadi ali njen življenjski prostor – gozdarji in lovci – pa sta z večinskim deležem ocenili življenjski prostor v obeh državah kot utrezen.

Iz tabelaričnega prikaza je razvidno, da se v obeh državah najbolj ogrožene počutijo kmetje, kar je glede na materialno škodo, ki jo najpogosteje utrpí prav ta ciljna skupina, razumljivo. Zato tudi ne preseneča podatek, da bi bivanje velikih zveri v bližnji okolici izzvalo najmanj veselja ravno pri kmetih.

Zanimivo je, da bi se v Avstriji zaradi bližine velikih zveri najmanj ogrožene počutili obiskovalci živalskega vrta, v Sloveniji pa gozdarji. Razlago za to lahko

iščemo v strukturi ciljne skupine obiskovalcev živalskega vrta, ki jo predstavlja večinoma nekmečka, mestna populacija s posebnim, čustveno naravnanim odnosom do živali in je materialne škode zaradi velikih zveri ne prizadanejo. Anketirani slovenski gozdarji so do občutka neogroženosti po vsej verjetnosti prišli na podlagi izkušenj, saj srečanje z velikimi zvermi v gozdu zanje ni nobena redkost.

V Avstriji so se za pretežno škodljivost vseh treh vrst velikih zveri z največjim deležem odgovorov odločali kmetje. Vzrok za to lahko iščemo v škodah, ki jih je povzročil medved le nekaj mesecev pred izvedbo anketiranja. Ker so imeli kmetje težave s povračilom škode in ker so avstrij-

Preglednica 7: Presoja ustreznosti življenjskega prostora za velike zveri
 Table 7: The judgement as to appropriate habitat for large predators

DRŽAVA Country	AVSTRIJA delež / Share (%)				SLOVENIJA delež / Share (%)			
	da Yes	ne No	ne vem I don't know	skupaj Total	da Yes	ne No	ne vem I don't know	skupaj Total
OŽV / Zoo visitors	74	11	15	100	48	28	24	100
Turisti / Tourists	59	18	23	100	60	22	18	100
Gozdarji / Foresters	62	24	14	100	66	26	8	100
Lovci / Hunters	53	38	9	100	80	19	1	100
Kmetje / Farmers	30	57	13	100	85	7	8	100

Preglednica 8: Občutki ob bivanju velikih zveri v bližnji okolici
 Table 8: Feelings at the presence of large predators in the vicinity

DRŽAVA Country	AVSTRIJA delež / Share (%)				
	ogroženost Endangerment	strah Fear	ravnodušje Equanimity	zanimanje Interest	veselje Enthusiasm
OŽV / Zoo visitors	6	21	7	41	25
Turisti / Tourists	12	25	12	33	18
Gozdarji / Foresters	10	10	9	48	23
Lovci / Hunters	13	10	13	49	15
Kmetje / Farmers	54	6	17	20	4

DRŽAVA Country	SLOVENIJA delež / Share (%)				
	ogroženost Endangerment	strah Fear	ravnodušje Equanimity	zanimanje Interest	veselje Enthusiasm
OŽV / Zoo visitors	19	22	4	37	17
Turisti / Tourists	12	36	7	36	8
Gozdarji / Foresters	6	6	10	62	16
Lovci / Hunters	9	4	8	55	24
Kmetje / Farmers	28	31	14	22	5

ski mediji v želji po senzaciji problem močno napihnil, se je mnenje prizadetih kmetov obrnilo izrazito proti velikim zverem. Tudi v Sloveniji so kmetje tista ciljna skupina, ki izstopa pa številu odgovorov „pretežno škodljiv“, vendar z znatno nižjim deležem kot v Avstriji (pri nobeni vrsti velikih zveri ne presega 25%). Za večino slovenskih kmetov so velike zveri „tako škodljive kot koristne“.

Velike zveri so kot „pretežno koristne“ ocenili predvsem obiskovalci živalskih vrtov v Avstriji, zelo podobno pa so reagirali tudi obiskovalci nemških, švedskih in čeških živalskih vrtov (Reif 1990). Odstotek od-

govorov „pretežno škodljiv“ je pri tej ciljni skupini, tako v Avstriji kot v Sloveniji, zelo nizek; enako velja tudi za Nemčijo, Švedsko in Češko (Reif 1990).

Kot glavni razlog za škodljivost velikih zveri so anketiranci navajali predvsem plenjenje domačih živali, lovci pa tudi divjadi, kot glavni razlog za koristnost pa prispevek k naravni pestrosti in vzdrževanje ravnotežja v ekosistemu. Poglavitni vzrok za ogroženost velikih zveri je po mnenju večine vprašanih pretiran lov v preteklosti, danes pa krčenje življenjskega prostora zaradi urbanizacije, industrije, prometa in turizma. Tako avstrijski kot

Preglednica 9: Srečanje z velikimi zvermi v prosti naravi
 Table 9: Encountering of large predators in the nature

DRŽAVA <i>Country</i>	AVSTRILIJA			SLOVENIJA		
	Delaž / Share (%)			Delaž / Share (%)		
CILJNA SKUPINA <i>Target group</i>	medved <i>Bear</i>	volk <i>Wolf</i>	ris <i>Lynx</i>	medved <i>Bear</i>	volk <i>Wolf</i>	ris <i>Lynx</i>
OŽV / Zoo visitors	5	2	3	21	8	10
Turisti / Tourists	5	5	8	28	10	11
Gozdarji / Foresters	16	8	18	50	20	25
Lovci / Hunters	12	4	19	87	2	84
Kmetje / Farmers	9	1	6	53	14	9

Preglednica 10: Subjektivne ocene pozitivnih in negativnih lastnosti velikih zveri
 Table 10: Subjective estimates as to positive and negative characteristics of large predators

Lastnost <i>Characteristic</i>		min	max
+	pogum / <i>courage</i>	RIS	MEDVED
	lepota / <i>beauty</i>	VOLK	RIS
	ponos / <i>pride</i>	VOLK	MEDVED
	simpatičnost / <i>attractiveness</i>	VOLK	MEDVED
-	krvočelnost / <i>cruelty</i>	MEDVED	VOLK
	agresivnost / <i>aggressiveness</i>	MEDVED	VOLK
	zahrbnost / <i>insidiousness</i>	MEDVED	RIS

slovenski anketiranci so menili, da je spore med človekom in velikimi zvermi mogoče reševati z učinkovitim sistemom varovanja domačih živali, plačevanjem odškodnin prizadetemu prebivalstvu, odstrelom posameznih „problematičnih osebkov“ in z informiranjem širše javnosti o načinu življenja velikih zveri, njihovih potrebah in možni nevarnosti za človeka. Med varstvenimi ukrepi so se anketiranci največkrat odločali za krajinske in narodne parke, za velika varovana območja za velike zveri in za ukrep ponovne naselitve v primerne habitate.

V tabelaričnem prikazu je že na prvi pogled opazno, da so srečanja z velikimi zvermi v prosti naravi bistveno pogostejša v Sloveniji kot v Avstriji. Razlike je potrdil tudi χ^2 test, ki je (z izjemo srečanja z volkom in risom pri obiskovalcih živalskega vrta in turistih) pokazal statistično značilne razlike med avstrijskimi in slovenskimi ciljnim skupinami.

Glede na to, da je zlasti volka in risa v prosti naravi zelo težko opaziti, pa upravičeno domnevamo, da so anketiranci

(zlasti tisti, ki niso navedli kraja srečanja) pretiravali.

Omeniti je potrebno tudi, da so vsi avstrijski turisti, ki so kraj srečanja vendarle navedli, velike zveri v prosti naravi videli v Severni Ameriki in ne v Avstriji in tudi predstavniki drugih ciljnih skupin so nekajkrat navedli srečanje z velikimi zvermi v tujini. Med vsemi slovenskimi anketiranci pa sta bila navedena samo dva primera srečanja z velikimi zvermi zunaj mej nekdanje Jugoslavije (obiskovalci živalskega vrta).

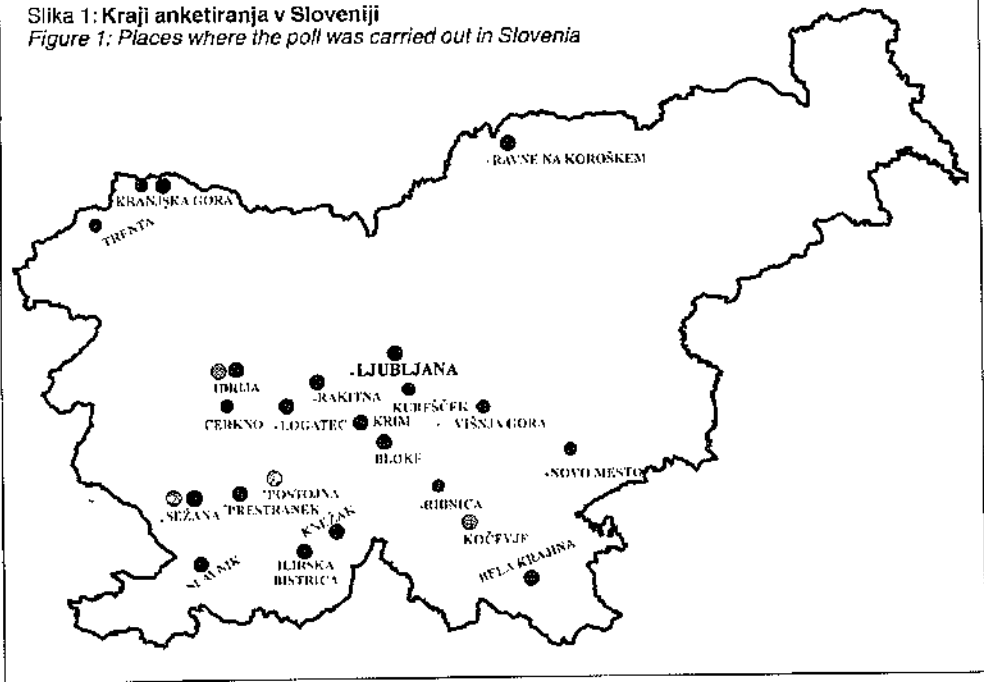
Že na prvi pogled je opazno, da so pozitivne lastnosti najvišje vrednotene pri medvedu in najnižje pri volku, za negativne lastnosti pa velja ravno obratno.

Izmed vseh razpoložljivih lastnosti najmočnejše izstopa „simpatičnost“ medveda, ki ji je najvišjo možno oceno pripisalo 52% vseh anketirancev.

Ris se tako glede negativnih, kot glede pozitivnih lastnosti praviloma uvršča med volka in medveda. S skrajnimi možnostmi prednjači le v primerih „pogumen“ (najmanj pogumen), „lep“ (najlepši) in „za-

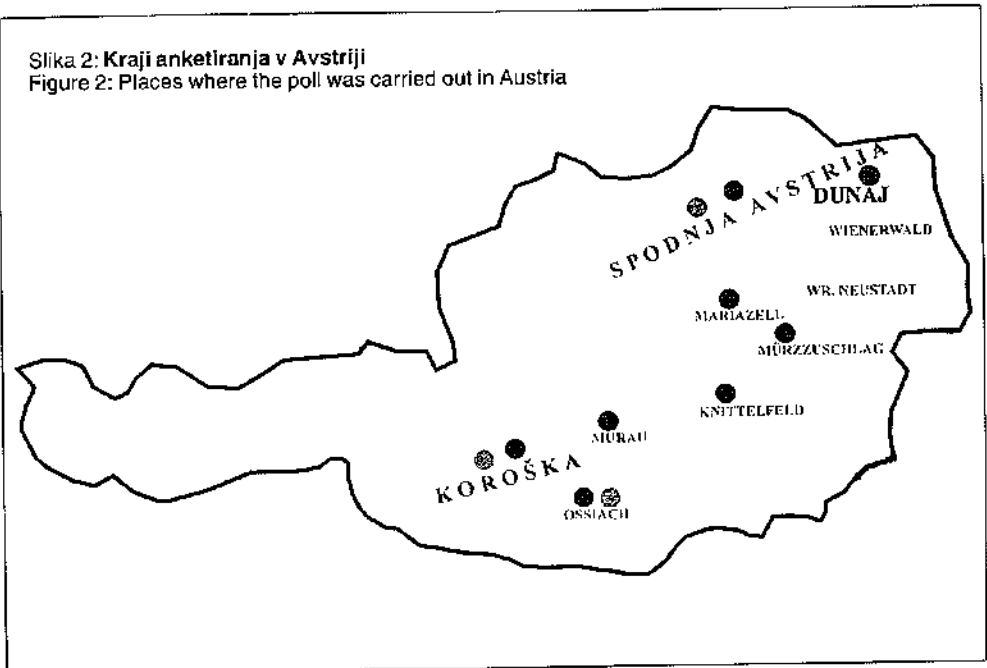
Slika 1: Kraji anketiranja v Sloveniji

Figure 1: Places where the poll was carried out in Slovenia

Slika 2: Kraji anketiranja v Avstriji

Figure 2: Places where the poll was carried out in Austria

hrbten" (najbolj zahrbtn). Sindrom "Rdeče kapice" o zlobnem in požrešnem volku je v človeški podzavesti kljub sodobnim ekološkim načelom še močno navzoč, medtem, ko vzbuja pojav medveda (kljub večji nevarnosti za človeka) simpatije.

Povzetek

Velike zveri spadajo na Rdeči seznam ogroženih živalskih vrst. Na njem so se znašle zaradi preganjanja in pretranege lova v preteklosti, danes pa jih ogrožajo predvsem posegi in spremembe, ki jih v njihovem naravnem okolju povzroča človek. Z ekološkega stališča so velike zveri pomemben kazalnik ohranjenosti naravnih življenjskih združb, v gospodarsko obarvanem besednjaku pa jih še vedno označujemo (z ekološko nesprejemljivim pojmom) kot škodljivce. Vse dosedanje varstvene strategije za velike zveri so se osredotočale na varstvo populacij in njihovega habitata, človeka kot najpomembnejši dejavnik usklajenega ekomenedžmenta pa so povsem zanemarile. Zato tudi varstveni ukrepi za velike zveri niso vedno prinesli željenih učinkov. Za uspešno varstvo problematičnih živalskih vrst je namreč odnos javnosti enako pomemben kot ustrezen habitat. Človekov odnos do teh vrst danes pa je v veliki meri odvisen od prilagojenosti na sožitje z njimi. Zato smo z metodo anketiranja primerjali stanje v Sloveniji, kjer sobivanje človeka z velikimi zvermi nikoli ni bilo docela prekinjeno, s stanjem v Avstriji, kjer so v 19. stoletju iztrebili vse tri vrste, danes pa si prizadevajo za njihovo ponovno naselitev. V raziskavo smo vključili pet ciljnih skupin, ki jih problematika velikih zveri tako ali drugače prizadene: obiskovalce živalskega vrta, turiste, gozdarje, lovce in kmete. Rezultati ankete so pokazali, da so velikim zverem najbolj naklonjeni obiskovalci živalskega vrta in turisti, kar je v avstrijskem delu anketirane populacije izraženo še močneje kot v slovenskem. V raziskavo vključeni gozdarji so v obeh državah zavzeli pretežno pozitivno stališče do velikih zveri. Enako velja tudi za ciljno skupino slovenskih lovcev, njihovi avstrijski kolegi pa so velikim zverem precej manj naklonjeni. Anketirani avstrijski kmetje so do sobivanja z velikimi zvermi pokazali izrazit odpor, v Sloveniji pa je ta ciljna skupina zavzela bolj pozitivno kot negativno stališče do velikih zveri.

Upoštevaajoč tudi naravne razmere, ki so v Sloveniji za velike zveri primernejše kot v Avstriji, lahko sklepamo, da so možnosti za varstvo in ohranitev velikih zveri v Sloveniji boljše kot v Avstriji.

Summary

Due to overharvesting and other forms of persecution in the past, large predators have become endangered and have therefore been put on the Red list of threatened animal species. Currently - although protected from hunting - they face new threats caused mainly by the destructive impacts of human economies onto key habitats. In ecological sense large predators act as indices of preserved biotic communities, but in everyday life they are still poorly understood and thus treated as pest species. The former levels of conservation of large predators, based just upon the population-habitat relations, were mostly unsuccessful, for human perceptions as a key factor in conservation attempts have been ignored to a great extent. Yet positive attitudes of the public are of similar importance for the successful conservation of problematic species as preserved species habitats. Human attitudes depend on the chances of cohabitation with large predators, which differ according to the regions and to traditional ways of rural activities. In this sense the public opinion research was carried out in different areas of Slovenia and Austria. Thereby it was wanted to compare the attitudes of people in Slovenia, where large predators have actually never been extirpated, with those from Austria, where all large predator species disappeared in the middle of the 19th century, but currently the actions for the recovery of predator populations are in course. Five target groups of different attitudes regarding large predators: zoo park visitors, tourists, foresters, hunters and farmers, were included in the research. According to the results of the study, zoo visitors and tourists in both countries expressed most friendly attitudes towards predators, the fact being even more evident among the respondents from Austria than those from Slovenia. As to foresters in both countries positive attitudes towards predators have been established prevailed in the answers. Hunters from Slovenia expressed positive attitudes, but that was not the case in the responding group from Austria where less friendly attitudes have been pointed out. Noticeable aversion against the cohabitation with large predators which was evident in responding farmers in Austria was not established in Slovenian ones.

Taking also into account the degrees of habitat preservation in both countries - which are more favourable in Slovenia - the chances for the conservation of viable populations of large predators are more promising in Slovenia than in Austria.

VIRI

1. Adamič, M. 1985. Divjad v gozdu-sopotnik, konkurent, žrtev. Stabilnost gozda v Sloveniji (zbornik referatov): 122-138. Gozdarski študijski dnevi, VTOZD za gozdarstvo BF, Ljubljana 1985.

2. Bath, A.J., Buchanan. 1989. Attitudes of interest groups in Wyoming toward wolf restoration in Yellowstone National Park. *Wildlife Society Bulletin* 17: 519-525.
3. Burns, J.E. 1986. Managing political habitat for grizzly bear recovery. Contreras, Evans Compil.: *Proceedings of the Grizzly bear habitat symposium 1985: 2-13*. USDA Forest Service GTR-INT 207. Intermountain Research Station Ogden Utah 1986.
4. Cicanjak, L., Huber, Đ. 1996. Public attitudes towards brown bears in Croatia. *Proceedings of the 9th International Conference on Bear Research and Management: 395 (abstract)*. Grenoble 1996.
5. Craven, S.R., Decker, D.J., Siemer, W.F., Hynstrom, S.E. 1992. Survey use and landowner tolerance in wildlife damage management. *Trans. 57th North American Wildlife and Natural Resources Conference: 75-88*. Wildlife Management Institute, Washington, D.C. 1992.
6. Decker, D.J., Purdy, K.G. 1988. Toward a concept of wildlife acceptance capacity in wildlife management. *Wildlife Society Bulletin* 16: 53-57.
7. Dorrance, J.M. 1983. A philosophy of problem wildlife management. *Wildlife Society Bulletin* 11: 319-324.
8. Duda, M.D. 1992. Responsive management: finding the right tool for the job. *Trans. 57th North American Wildlife and Natural Resources Conference: 141-146*. Washington 1992.
9. Holm, K. 1975. *Die Befragung 1*. Ulmer Verlag, Tübingen, 1-209.
10. Huber, Đ, Radišić, B., Novosel, D., Frković, A. 1994. Istraživanje javnog mnijenja o vukovima u Hrvatskoj. *Šumarski list* 118: 167-172.
11. Kellert, S.D. 1983. Affective, cognitive and evaluative perceptions of animals. *Human behaviour and environment: Advances in theory and research: 241-267*. Plenum press, New York.
12. Kellert, S.R. 1996. Public attitudes towards bears and their conservation. *Proceedings of the 9th International Conference on Bear Research and Management: 293-305*. Grenoble 1996.
13. Korenjak, A. 1995. Človek in velike zveri v Avstriji in Sloveniji. *Diplomska naloga*. Oddelek za gozdarstvo BF, Ljubljana, 1-73.
14. Kryštufek, B. 1992. Rdeči seznam ogroženih sesalcev (Mammalia) v Sloveniji. *Varstvo narave* 17: 19-27. Ljubljana 1992.
15. McNaught, D.A. 1987. Wolves in Yellowstone? Park visitors respond. *Wildlife Society Bulletin* 15: 518-521.
16. Peek, J.M., Pedersen, R.J., Thomas, J.W. 1982. The future of elk and elk hunting. P.599-625 in J.W.Thomas and D.E.Towail comp.: *Elk of North America, Ecology and Management: Stackpole Books* 1982.
17. Robel, R.J., Dayton, A.D., Henderson, F.R., Meduna, R.L., Spaeth, C.W. 1981. Relationships between husbandry methods and sheep loss to canine predation. *Journal of the Wildlife Management* 45: 894-911.
18. Tucker, P., Pletscher, D.B. 1989. Attitudes of hunters and residents toward wolves in north-western Montana. *Wildlife Society Bulletin* 17: 509-514.

Foto: Janez Konečnik

